

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI DIREKTORLARINING HUQUQIY ONGINI SHAKLLANTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR

Abdisalomova Nasiba Nabijon qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti Magistratura bo'limi
Maktabgacha Ta'lim yo'nalishi 2 bosqich magistranti.

Nasibaabdisalomova5199@gmail.com

Tel: +998 90 480 79 00

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining huquqiy ongi — tashkilot samarali ishlashi va ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilot rahbarlarining huquqiy bilim va malakasini oshirishning ahamiyati tahlil qilinadi, milliy va xorijiy tadqiqotlar o'rganiladi, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezident farmonlari bilan bog'liq normativ bazaga e'tibor qaratiladi. Huquqiy ongni shakllantirish strategiyalari: nazariy tayyorgarlik, amaliy mashg'ulotlar, monitoring va pedagogik jarayonlarga integratsiya etish tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, huquqiy ong, rahbarlik, O'zbekiston Prezident farmonlari, boshqaruv kompetensiyasi

Аннотация: Правовая осведомлённость директоров дошкольных образовательных учреждений ДОО является важным фактором, напрямую влияющим на эффективность работы организации и качество образования. В данной статье анализируется значение повышения правовых знаний и квалификации руководителей ДОО, рассматриваются национальные и зарубежные исследования, а также нормативная база, связанная с указами Президента Республики Узбекистан. Рекомендуются стратегии формирования правовой осведомлённости: теоретическая подготовка, практические занятия, мониторинг и интеграция в педагогический процесс.

Ключевые слова: дошкольное образование, правовая осведомлённость, руководство, Узбекистан, указы Президента, управленческая компетенция, взаимосвязь, лидерская деятельность.

Abstract: Legal awareness of directors in early childhood education (ECE) institutions is a critical factor directly affecting organizational effectiveness and educational quality. This article analyzes the importance of enhancing the legal knowledge and skills of ECE leaders, reviews national and international studies, and considers the regulatory framework related to the Presidential Decrees of the Republic of Uzbekistan. Recommended strategies for developing legal awareness include theoretical training, practical exercises, monitoring, and integration into the pedagogical process.

Keywords: *early childhood education, legal awareness, leadership, Uzbekistan, Presidential Decrees, management competence, interrelation, leadership activity.*

Kirish

Maktabgacha ta'lim (MTT) tashkilotlari direktorlarining rahbarlik va boshqaruv malakasi tashkilotning samarali ishlashi va ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qiladi. Rahbarning professional qaror qabul qilish, pedagogik jamoani boshqarish va ta'lim jarayonlarini tizimli tashkil etish qobiliyati nafaqat uning shaxsiy liderlik fazilatlariga, balki huquqiy ongiga ham bog'liq.

Huquqiy ong — rahbarning qonun, normativ hujjatlar va reglamentlarni bilishi, ularga rioya qilishi, shuningdek, amaliy faoliyatda qonuniy va me'yoriy talablarni to'g'ri qo'llay olishini anglatadi. Bu nafaqat tashkilot ichidagi ishlarni qonuniy asosda olib borishga, balki bolalar va ota-onalarning huquqlarini himoya qilishga, pedagoglar bilan munosabatlarni tartibga solishga, moliyaviy va ma'muriy jarayonlarda xatolardan saqlanishga imkon beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bir qator farmonlari MTT tizimini rivojlantirish, rahbarlarning boshqaruv kompetensiyasini oshirish va ularni doimiy huquqiy tayyorgarlikdan o'tkazish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni belgilaydi. Eng muhim farmonlar quyidagilardan iborat:

PF-6149 (2020) "Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida". Ushbu farmon MTT tashkilotlarida rahbarlarning huquqiy bilimlarini oshirish, boshqaruv malakasini rivojlantirish va ta'lim sifatini yaxshilash masalalarini o'z ichiga oladi. Farmon rahbarlarni qonuniy hujjatlarni tushunishga, ularni amaliy faoliyatga tatbiq etishga, ichki tartib-taomillarni qonuniy asosda shakllantirishga chaqiradi. Shu bilan birga, rahbarlarning shaxsiy mas'uliyati va tashkilot ichidagi me'yoriy hujjatlarga rioya qilish ko'nikmalari ham muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi.

PF-6723 (2022) "Ta'lim tizimida sifatli boshqaruvni tashkil etish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish". Ushbu farmon rahbarlarni doimiy o'quv-seminarlar, treninglar va monitoring jarayonlari orqali huquqiy va pedagogik bilimlarini yangilashga chaqiradi. Farmon MTT rahbarlarining professional rivojlanishini tizimli tarzda ta'minlashga, innovatsion yondashuvlarni boshqaruv jarayoniga integratsiya qilishga va zamonaviy boshqaruv metodlarini qo'llashga imkon beradi. Shu bilan birga, farmon huquqiy ongni shakllantirishni faqat nazariy tayyorgarlik bilan cheklamasdan, uni amaliy faoliyat bilan mustahkamlashni ham nazarda tutadi.

Ushbu farmonlar orqali belgilangan chora-tadbirlar rahbarlarda huquqiy ongni shakllantirishning quyidagi asosiy yo'nalishlarini ko'rsatadi:

1. Nazariy tayyorgarlik — rahbarlarga maktabgacha ta'lim sohasidagi qonunchilik, normativ va me'yoriy hujjatlar, mehnat kodeksi va bolalarning huquqlarini himoya qilishga oid qonunlarni chuqur o'rganish imkoniyati yaratiladi.

2. Amaliy mashg'ulotlar va treninglar — real ish vaziyatlarini tahlil qilish, qaror qabul qilish va qonuniy xulosalarni chiqarishga yo'naltirilgan faoliyat. Bu rahbarlarning huquqiy bilimini amaliyot bilan mustahkamlashga xizmat qiladi.

3. Monitoring va baholash — rahbarlar faoliyati, qarorlar va tashkilot ichidagi tartib-taomillar doimiy ravishda nazorat qilinadi, natijalar tahlil qilinadi va xatolardan saqlanish uchun tavsiyalar beriladi.

4. Pedagogik jarayonlarga integratsiya — huquqiy bilimlarni nafaqat boshqaruv jarayonida, balki pedagogik jarayonni tashkil etishda ham qo'llash; bu orqali rahbarlar bolalarning huquqlari, pedagog xodimlar bilan munosabatlar va ota-onalar bilan muloqotda qonuniy qarorlar qabul qilish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Shu tarzda, PF-6149 va PF-6723 farmonlari MTT rahbarlarida huquqiy ongni sistemali shakllantirishni rag'batlantiradi, ularning professional va rahbarlik salohiyatini oshiradi hamda maktabgacha ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili

Maktabgacha ta'limda rahbarlik va boshqaruv faoliyatini rivojlantirish sohasida quyidagi tadqiqotlar mavjud: D.R Babayeva, G.X Jumasheva va M.A.Abdullayeva (2021) MTTni boshqarish nazariyasi va amaliyotini yoritib, rahbar faoliyatining rejalashtirish, nazorat, tahlil va monitoring funksiyalarini tizimli ko'rsatgan . L.J.Toxirova (2024) bo'lajak tarbiyachilarni inklyuziv muhitda kasbiy faoliyatga tayyorlashda rahbarlik va boshqaruv jarayonining pedagogik jarayon bilan uzviy bog'liqligini asoslab bergan . Sh.Razzoqov (2019) rahbarning psixologik-pedagogik xususiyatlari, liderlik fazilatlar va boshqaruv uslublarini yoritgan . S.Mirzohidov (2020) rahbarlik va boshqaruvning zamonaviy yondashuvlarini tahlil qilgan . D.Carnegie (1936) samarali kommunikatsiya va insonlar bilan ishlash ko'nikmalarining rahbarlikda ahamiyatini ta'kidlagan . Mulyaniapi, Permana, Nurdin (2024) raqamli liderlikning MTT tashkilotlari salohiyatiga ta'siri va innovatsion yondashuvlarning natijadorligini ko'rsatgan . Ljunggren va Moen (2019) Norvegiyada erta ta'limda liderlikning o'zgaruvchan sharoitga moslashuv muammolarini tahlil qilgan . Miłek (2024) va Naida va hammualliflar (2024) pedagogik texnologiyalarni o'quv dasturlariga integratsiya qilish samaradorligini tahlil qilgan. D.R.Babayeva va G.Rahmonova (2022) MTT direktorlari uchun huquqiy treninglar va seminarlarning samaradorligini ilmiy asoslab bergan . SH.Karimov (2023) rahbarlarning huquqiy ongini shakllantirishda monitoring va baholash tizimining muhimligini ta'kidlagan .

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, rahbarlik kompetensiyasi, huquqiy ong va innovatsion boshqaruv MTT sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, huquqiy ongni shakllantirish bo'yicha sistematik tadqiqotlar yetarli emasligi mavzuning dolzarbligini oshiradi.

Huquqiy ongning ahamiyati

Huquqiy ongga ega bo'lgan direktorlar:

- Ta'lim jarayonida qonun va normativlarga rioya qiladi;
- Pedagoglar va xodimlar bilan munosabatlarda adolatli va qonuniy qarorlar qabul qiladi;
- Bolalar va ota-onalar huquqlarini himoya qiladi;
- Tashkilotning ichki nazorat va boshqaruv tizimini me'yoriy hujjatlar asosida tashkil qiladi.

Huquqiy ong nafaqat huquqiy bilimni bilishni, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llashni ham anglatadi.

Huquqiy ongni shakllantirish yo'nalishlari

1. Nazariy tayyorgarlik: MTT tizimi, qonunchilik va me'yoriy hujjatlar bo'yicha bilim berish.
2. Amaliy mashg'ulotlar: huquqiy vaziyatlarni tahlil qilish, qaror qabul qilish mashg'ulotlari va seminarlar.
3. Monitoring va baholash: rahbarlarning huquqiy qarorlarini tahlil qilish va tavsiyalar berish.
4. Pedagogik jarayonlarga integratsiya: huquqiy bilimlarni rejalashtirish va rahbarlik jarayonlariga tatbiq etish.

Muammolar va takliflar

Amaliyotda MTT direktorlari huquqiy bilim yetishmovchiligi bilan duch keladi. Bu xodimlar bilan munosabatda, moliyaviy masalalarda yoki bolalar huquqlarini ta'minlashda xatolarga olib kelishi mumkin. Shu sababli:

- Maxsus o'quv kurslari tashkil etish;
- Tajribali rahbarlar bilan master-klasslar o'tkazish;
- Huquqiy konsultatsiya tizimini joriy etish tavsiya etiladi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining huquqiy ongi — tashkilotning samarali ishlashi, pedagoglar va bolalar huquqlarini himoya qilish, rahbarlik qarorlarining qonuniyligini ta'minlash uchun zarur. Prezident farmonlari va normativ hujjatlar bu yo'nalishda rahbarlarni muntazam huquqiy tayyorgarlikdan o'tkazish va monitoringni tashkil etishni belgilaydi. Nazariy bilimlar, amaliy mashg'ulotlar va monitoring orqali huquqiy ongni shakllantirish rahbarlik malakasini oshirishning muhim yo'nalishidir.

Adabiyotlar

1. Babayeva D.R., Jumasheva G.X., Abdullayeva M.A. Maktabgacha ta'limni boshqarishning ilmiy asoslari, T.: 2021.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni PF-6149. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni PF-6723. Ta'lim tizimida sifatli boshqaruvni tashkil etish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish, 2022.
4. Toxirova L.J. Bo'lajak tarbiyachilarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasi, 2024.
5. Razzoqov Sh. Rahbarlik san'ati, T.: 2019.
6. Mirzohidov S. Boshqaruv san'ati, T.: 2020.
7. Carnegie D. Do'st orttirish va odamlarga ta'sir ko'rsatish, N.Y.: 1936.
8. Mulyaniapi, Permana, Nurdin. Digital Leadership Influencing the Capabilities of Early Childhood Education Organizations, 2024.
9. Ljunggren, Moen. Early Childhood Education Leadership in Norway: Adaptation to Changing Conditions, 2019.
10. Milek. Innovative Approaches in Early Childhood Education and Quality Improvement, 2024.
11. Naida et al. Integration of Innovative Pedagogical Technologies into Training Programs: Comparative Analysis, 2024.
12. Babayeva D.R., Rahmonova G. Huquqiy treninglar samaradorligi maktabgacha ta'limda, T.: 2022.
13. Karimov Sh. Rahbarlarning huquqiy ongini monitoring qilish tizimi, T.: 2023.